

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Autor: Bc. Lucie Černá

Vedoucí: PhDr. Olga Šmídová, PhD.

Název: "Toxíci": Pionýři světa drog ve světě reálsocialismu. Symbolická rekonstrukce počátků drogové subkultury v Československu

Obor: Historická sociologie (Mg.) FHS UK, 2014

Cílem diplomové práce Bc. Lucie Černé je osvětlit symbolické konstruování kolektivní identity počáteční drogové komunity v Československu v historickém sociálním kontextu. Diplomantce jde především o ozřejnění role drog ve fungování komunity a o smysl drogy pro konstituci osobní i skupinové identity „toxíků“. Kvalitativní biograficky laděný výzkum využívá konstruktivistickou variantu grounded theory k interpretaci rozhovorů s přeživšími členy tehdejší drogové subkultury.

Po úvodu v druhé, teoretické části představuje autorka hlavní teoreticko-metodologická východiska a koncepty, zejména Charmaz, Douglas, van Gennepa, Goffmana a Halbwachse.

V empirické části pak prezentuje pojetí světa drogové subkultury z perspektivy aktérů-toxíků. Rekonstruuje auto/biografickou konstrukci kolektivní historie a identity "My-toxíci", tedy kolektivní paměť a identitu. Obsah a postupy symbolické konstrukce "našeho světa" a „naší identity“ pak v závěru empirické části objasňuje prizmatem přílehlavých teorií. Nálezy zobecňuje do analytického (teoreticky zasvěceného) příběhu a vytváří teoretický model.

Vedle unikátního tématu či předmětu je inovativní, ne-li pionýrské, jeho citlivé postižení z pohledu samotných protagonistů – přeživších průkopníků drogové scény v ČSSR, aniž by výzkumnice odhlížela od sociálně-historického kontextu a institucionálního vývoje drogové scény za socialismu. S tím souvisí výjimečnost vzorku nedostupné populace (přeživších) „toxíků“. Metodologicky cenný je elegantní způsob, jakým se diplomantka vyrovnala s nástrahami sekundární analýzy někdejšího výzkumu SANANIMu, s omezeními původního datového souboru i z hlediska jeho validity. Úspěšné vyřešení hlavolamu, jak smysluplně pracovat s výsledky kvazibiografického výzkumu nevyrovnané úrovně, přisuzují výjimečné osobní a metodologické reflexivité, která vedla k postupnému vytvoření relevantního, epistemicky citlivého teoreticko-metodologického rámce analýzy a interpretace dat s ohledem na jejich povahu. Lucie Černá plně využila konstruktivistické verze Grounded theory Kathy Charmazové, která vychází z toho, že i výzkumný proces je sociálním konstruováním realit. Témata postižená v diplomové práci jsou pracně generovaná z dat, nikoli imputovaná "zvenku". Vy-nalezení teoretických konceptů, jejichž prizmatem interpretovaný význam překládá na obecnější úroveň, je skutečně teoreticky citlivým vztažením teorie k empirii. Autorka čerpá z řady autorů a konceptů, ty klíčové představuje v teoreticko-metodologické části, jiné prezentuje takřkajíc „při práci“, jako např. Eliase (s.

76, s. 77), Fromma a další, jak je v tomto žánru zvykem. Metodologie tak koresponduje s teorií, zejm. s konceptem malé a velké historie, resp. kolektivní paměti, ze kterých vychází.

Výzkumnice vzorkovala skutečně strategicky – nejstarší (žijící) generaci průkopníků, a pamětníků/svědků „zlaté éry“, v duchu GT skutečně „podle vynořující se teorie“ - sdíleného pojetí solidárního společenství My-toxici. Kvituji, že v analýze a interpretaci nesledovala jen relativně sdílené obsahy narativ, ale i formy symbolické retrospektivní re-konstrukce Já/My – metafory, rámce, pojmy, způsoby kontrastování atd..

Metafory drogy jako štafle, dar, hobby společenství vyvolených, uvedené v empirické části (3.1) a osvětlení, jak a k čemu všemu jsou kategorie aktéry užívány, je vskutku detailní (těsně nad daty), výstižné a kouzelné. Lucie zde nechává čtenáři nahlédnout do interpretační alchymie. Sociologické imaginaci popouští uzdu, aniž by se kůň plašil.

Poslední část DP tvoří analytický příběh, který vyúsťuje do teoretického modelu. Zde autorka postihuje zkoumaný fenomén v plné šíři, v souvislostech a na obecnější úrovni, čímž kruh metoda-empirie-teorie uzavírá. Potud laudatio.

Připomínky kritické: Akademická My forma jako modus vyprávění se mi zde nezdá vhodná, nejen z důvodů stylistických, ale z hlediska etiky a metodologického dikta reflexivity. Autorka textu participovala na výzkumu dílem jako komunikační partnerka, dílem jako analytik. Je to její ko-produkce dat a vlastní interpretace. Požadavek reflexivity se týká i fáze psaní, souvisí s přijetím odpovědnosti za re-prezentaci závěrů.

Práce je stylisticky zdařilá, zůstalo v ní však pár překlepů i ve jménech Bourdie(a)u, Halb(s)wachs. U klíčových autorů, jako je A. Schutz je odkazováno na nepublikovaný zdroj (Špecián), ačkoli je, vedle odborných článků, k dispozici kvalitní monografie M. Nohejla.

Shrnutí a podtrženo: diplomová práce je výborná, ba vynikající. Autorka zvolila neprobádané téma, napsala původní a čtivou studii na základě kvalitně provedeného náročného výzkumu. Mobilizované teorie jsou zcela přiměřené datovým významům, což umožnilo autorce dojít až k teoretickému modelu fenoménu.

Doporučuji ji k obhajobě s hodnocením výborná. Navrhuji práci publikovat v časopise Biograf ve formě původní studie.

Náměty k diskusi:

Autorka by měla obhájit, proč jsou v ní právě jedni autoři (a jejich díla, koncepty) pojednáni a jiní jsou zmíněni jen při analytické práci

V souvislosti s distinkcí užití vs. zneužití je v teoretickém modelu použit koncept “svobody pro” a “svobody od” (únik)? Lze obhájit konstrukci sebepojetí zejména na bázi svobody pro? Jaké evidence svědčí o opaku?

O jakých tématech a jak toxici nevyprávějí (mlčí) a přesto jsou v líčeních významně přítomna?

